

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

termen (‘de grafsteen van het zwijgen’). Daarmee wordt de toerekeningsvatbaarheid zelf op een nogal dramatiserende wijze in een verkeerd daglicht gesteld. Dat is onjuist en dat verdient deze redelijke en ook in wezen humanitaire regeling niet.

Er is nog een reden waarom men voorzichtig moet zijn met een kritiek op deze regeling. De ontoerekeningsvatbaarheid betreft een uitzondering, zij heet dan ook een ‘exceptie’. Het is niet alleen zo dat de uitzondering de regel bevestigt. Met Lacan kan men zeggen dat de exceptie de regel institueert (Lacan 2001, p. 459). Dankzij de extractie van ontoerekeningsvatbare personen wordt er een verzameling geconstitueerd van toerekeningsvatbare personen. Laat men de ontoerekeningsvatbaarheid vallen, dan implodeert het gehele betekenisveld. De exceptie van de ontoerekenbaarheid biedt, zo bezien, niet alleen een pragmatische, humanitaire oplossing voor psychisch gestoorde verdachten — hoewel dat zeker ook — maar biedt in wezen een verankering van de gedachte dat mensen, althans vanuit het perspectief van de rechtsorde, toerekeningsvatbare personen zijn. Dat zijn zij natuurlijk niet als object van de natuurwetenschap, maar zij worden op deze manier als subjecten, als rechtssubjecten geconstitueerd. De deterministische, naturalistische tijdgeest denkt daar natuurlijk anders over. Dat is een reden te meer om voorzichtig om te gaan met de ‘exceptie’ van de ontoerekeningsvatbaarheid.

Literatuur

- ALTHUSSER, L. (1993). *De toekomst duurt lang*, gevolgd door *De feiten*. Amsterdam: Prometheus.
- COSYNS, P. & CASSELMAN, J. (1995). *Gerechtelijke psychiatrie*. Leuven/Apeldoorn: Garant.
- DEAL, W.E. & BEAL, TH.K. (2004). *Theory for religious studies*. New York/Londen: Routledge.
- KOENRAADT, F. & BAL, P. (2004). *Het psychische vermogen terecht te staan*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- LACAN, J. (2001). Étourdit. In *Autres écrits* (p. 449-496). Parijs: Seuil.

MOOIJ, A.W.M. (2004). *Toerekeningsvatbaarheid — Over handelingsvrijheid*. Amsterdam: Boom.

MOOIJ, A.W.M. (2012). De toerekeningsvatbaarheid. Hoe verder? *Delikt en Delinkwent/Tijdschrift voor Strafrecht*, 42, 36-53.

Antwoord van Abe Geldhof

Graag dank ik Antoine Mooij voor de attente lectuur van mijn artikel over Louis Althusser. Ik kan zijn opmerkingen over de notie van de ontoerekeningsvatbaarheid alleen beamen. Mijn stuk over Althusser zou echter belast worden met dramatische termen als het ‘monddood maken’ en het opleggen van ‘de grafsteen van het zwijgen’ middels een ontoerekeningsvatbaarverklaring, waarmee deze notie in diskrediet gebracht wordt. Nu moet wel duidelijk zijn dat dit niet mijn woorden zijn, maar van Althusser zelf. Hijzelf benoemt het effect van het ontoerekeningsvatbaar verklaard worden op deze manier. Ik heb zijn betekenaars dan ook zonder enige modificatie overgenomen.

De vraag die een analyticus, misschien wel in tegenstelling tot de rechtspsychiater, zich dan stelt is niet of dit de waarheid van het gerechtssysteem uitmaakt, maar met welk reële, met welke onmogelijkheid het subject geconfronteerd wordt. Wat ik wenste te benadrukken in de analyse van Althussers moord op zijn vrouw is dus niet het eventuele probleem dat de notie van de ontoerekeningsvatbaarheid en de hele bijhorende gerechtelijke procedure met zich meebrengt, maar de verhouding die Althusser als subject tot de notie van de ontoerekeningsvatbaarheid inneemt. Net zo is het uiteindelijk van weinig belang te weten of hij nu psychotisch was dan wel ‘borderline’, een diagnose die ik vanuit lacaniaans perspectief nooit gebruik. Deze universele categorieën gaan tenslotte voorbij aan het singuliere van Althusser.

Iemand ontoerekeningsvatbaar verklaren betekent op zich inderdaad niet dat de persoon in kwestie monddood gemaakt wordt, zoals Antoine Mooij terecht opmerkt, maar

het blijft een feit dat dit in de beleving van Althusser zo was. Dat we in het beste van alle mogelijke gerechtelijke systemen leven zal niemand betwisten, maar dat neemt niet weg dat voor Althusser de betekenaar «ontorekeningsvatbaar» een verstenend effect heeft gehad. In zijn subjectieve logica was het een veroordeling. Mijn hele inter-

ventie diende dan ook om te wijzen op enerzijds de moed en anderzijds ook de dwingende noodzaak die Althusser ertoe heeft gebracht rekenschap af te leggen van een enigma, en op de noodzaak een bestemming te vinden voor zijn getuigenis wanneer hij in alle ernst vraagt verantwoordelijk gesteld te worden voor zijn daden.